

Inleiding

'n Book euver de Limburgse taal en gans veuraan, nog veur 't eigelik book begintj, zoeëmer twieë anger tale taegekómme. 't Zeen gedeiltes oet de tekste van twieë prachtige leedjes. 't Eint in 't Afrikaans, 't anger in de taal die v'r ós oeëts 'ns aangeliërdj hóbbe wie v'r mit kalle en /of sjriev begóste.

Twieë tekste in twieë modertale oetgesjaldj. Es v'r 'ns 't gesjpraoke Afrikaans huuëre, mótte v'r ós gemeinlik de oeëre sjpitse óm 't allemaol te kinne volge. Logisch, v'r zeen neet opgegreujdj mit de Afrikaanse tóngval.

Toch zal nemes 't lestig vinje óm ouch 't Afrikaans fragment begriependj te laeze. Oetgesjreve liek 't Afrikaans hieël mekkelik. 't Is 'n den ouch 'n dochtertaal van 't Nederlands. Neet van 't Nederlands van noe, mer geëvolueerdj oet 't Nederlands zoeë wie 't hie in de zevetieëndje ieëw gehuuërdj kós waere. Die taal haet zich nao de sjtichting van Kaapsjtad in 1652 dao-ónger zelfsjtenjig wiejer óntwikkeldj.

Mit gans anger naobertale es die womit 't Nederlands zich hie wiejer mós óntwikkele, is 't neet verwónjerlik det ós dochtertaal door de jaore haer mieër en mieër vervraemdje van häör modertaal.

De grótste versjille zitte 'm den ouch neet inne waordesjat, die nog sjteeds veur mieër es 90% van Nederlandse origine is, mer in de grammatica, de oetsjpraok, de woordbeteikenis en es bekans vanzelfsjpraekendj, de sjpelling (1,2).

Waat det lèste betruf, in 't *'die taal van my hart'* van Amanda Strydom sjtuit mer ein teike det neet nuuëdig is óm Nederlandse wäörd te sjriev: de 'é'.

In 't Nederlands gebroeke v'r op 't inj van 'n woord 'n 'h' óm 'ne klinker kort te haoje, veer sjriev beveurbeeldj 'bah'.

In 't Afrikaans wurtj 'n heudje, 'n 'kappie' zègke ze dao, gebroek: 'lê' (*leg*) en 'zê' (*zeg*). Midde in 'n woord verdöbbele v'r in de ós bekindje sjpelling de mitklinker achter de klinker dae v'r kort wille haoje (*'sterren'*) de Afrikaanders gebroeke ouch hie 'n kappie: 'wêreld' wurtj door det kappie oetgesjpraoke es 'werreld'.

Oppe eenvoudige sjpelling van 't Afrikaans kóm ich wiejerobbes in dit book nog get oetgebrèdjer trök.

1. Verdoolaege A, van Keymeulen J. *Grammatica van het Afrikaans*. Gent: Academia Press, 2013.

2. Nothnagel A. *Lekkerleeslyst: Afrikaans-Nederlandse woordenlijst*. Hoogezand: Uitgeverij Stubeg, 1991.

In Nepal wone rónjdj de 30 miljoen miense wovan bekans de hèlf analfaabeet is. D'r waere dao 122 tale gesjpraoke wovan d'r ein 'Limbu' hètj. Dees taal haet nog óngevieër 300.000 gebroekers en 'n eige alfabet det 51 teikes tèltj.

Oetgesjreve is 't veur ós neet te laeze mer 't mó't gezagdj waere, 't zuutj d'r bès waal elegant oet. De taal 'Limbu' haet euveriges inne wiedste wiedje nieks mit ós 'Limburgs' van doon.

ब्रह्मन्ति नित्यं इन्द्रो गृध्रो ज्ञान्नीन्द्रो
पितृते षष्ठते 'ब्रह्मन्ति' क्वीन्ते षष्ठते
षष्ठते इन्द्रो इन्द्रो इन्द्रो इन्द्रो इन्द्रो ॥

In Limburg wone net get mieër es ein miljoen miense, wovan volges sjattinge zoeë óngevieër 70% Limburgs sjprik. Daobie mó't aevel waere aangeteikendj det d'r neet ein Limburgs besjtuit mer det d'r binne ós provinciegrenze nogal get versjillendje dialecte gesjpraoke waere.

Net wie inne res vanne werreld, waere d'r hieël get van die lokaal variante serieus bedreigdj. En 't is neet mekkelik toegaeve, mer 't vèltj neet te óntkènne det ouch 't Limburgs es taal in d'n hook zitj wo de sjlaeg oetgedeildj waere.

't Limburgs wurtj gesjreve mit de 26 teikes oet 't Latiense alfabet, aangevuldj mit get combinaties óm tweeëklanke of naosjlaeg aan te gaeve en hie en dao nog get diakritische teikes die aan 'ne bepaoldje klank 'n anger functie gaeve.

Opgetèldj gaeve de teikes die veurkómme in de meis gebroekdje sjpellinggids (3), same mit de 'c', 'j', 'q', 'x', 'ij' en 'y', die neet in de gids benumdj waere mer waal nuuëdig zeen óm alle Limburgse wäörd te kinne sjrieve, 't respectabel aantal van 123.

't Gesjreve Limburgs det ós ónger uig kumtj is dök dramatisch, nog dökker neet óm aan te zeen en hieël döks, en daomit 't ergs van alles, mit gèn meugelikheid te laeze. D'r mó't dök geraoje waere wie 't noe allemaol oetgesjpraoke mó't waere, of nog erger, waat d'r noe eigelik sjtuit. Óntciefere luuësj zich neet lekker.

Ich höb jaorelank de ingekómme sjtökskes gecorrigeerdj veur de Linner vaste-laovesgezèt. Ich zoot döks te puzzele óm d'r überhaup achter te kómme waat d'r noe eigelik bedoeldj zów kinne zeen. En det woor allein nog mer eignedörps.

Inne vastelaovestied waere v'r zoeëwiewoeë doeëdgesjmete mit Limburgse tekste of tekste die gesjreve zeen in get waat dao veur door mó't gaon.

Es ich 'n grafiekske zów make van 'platte sjtökskes', zów ich tösse de èlfdje vanne èlfdje en asgoonsdig pieke kinne zeen óntsjaon wo minnig kersboumbós allein mer van kin druime.

3. Bakkes P, Crompvoets H, Notten J, Walraven F. *Spelling 2003 voor de Limburgse dialecten. Raod veur 't Limburgs, 2003.*

Wiezoeë wurty d'r door 't jaor haer haos gèn Limburgs gesjreve? Es ich mich de gezèt aopesjaon, kóm ich mesjien 'n paar keer per waek 'n gebaorte- of doeëje-advertentie in 't Limburgs taege, mer daomit hêltj 't den ouch waal op. Of wie Guus Urlings, versjaaggaever van de Limburger, 't 'ns gans sjoëen sjreef: "*op 'n paar dialeccolumns en get losse woordconfetti nao, wurty de gezèt gans in 't Allgemein Nederlands gevuldj*" (4). Det sjreef hae neet hieël lang veur ouch die paar dialeccolumns inne gezèt 't veldj móchte rume.

Blikbaar hóbbe v'r bepaoldje prikkels nuuëdig, ózze vastelaovendj, ós gebaore waere en ós sjterve óm 't Limburgs ouch in gesjreve vorm te gaon gebroeke.

Euver 't gesjpraoke gebroek van ós taal besjtuit die situatiegebónje behoefte dudelik neet. Mieër es zeventig procent van alle luuj die hie wone, gebroek 't Limburgs 't grótste deil vanne daag. Dao kinne anger sjtreektale in Europa zich nog 'ns aan sjpegele.

Óndanks det mer net get mieër es de hêlf vanne Frieze häör sjtreektaal beheersj, hóbbe ze dao toch 'n echte taal. Radio en televisie gaon bekans gans in 't Fries de lóch in. Plaatsnaambördjes zeen allemaol twieëtalig. Hie ouch den waal 'n inkel, mer de meiste plaatse kins se hie allein mer op zich Hollesj binnerieje.

D'r besjtuit 'n Prisma waardebook Fries en ze hóbbe sjpellingregels wo iddere zichzelf respecterendje sjriever zich aan hêltj. Bekans zeventig plaatselike waardebeuk zeen d'r hie bie ós te koup en veur vööl daovan hóbbe hieël get samesjtëllers zich ter plekke 'n eige sjpelling bedach. Es of 't Limburgs in al die plaatse oeëts is óntsjtange en mesjien zelfs waal oetgevónje is.

Nuuj lettercombinaties mit sjtreepkes, heudjes, puntjes en anger verzinselkes óm meugelike klankversjille aan te gaeve die 'n normaal mienselik oeër neet mieër kin óngersjeie. En det terwiel v'r hie ós eige sjpellingregels hóbbe die de goodkeuring mitdrage vanne Provincie, de Raod veur 't Limburgs en, veur waat 't waard is, de gezamelike Veldekekring.

Es ich sjrief '*veur waat 't waard is*', verwies ich gaer nao de waardebeuk die 't sjtempel '*Veldeke*' mitkriege, of die mit zeen samegesjtêldj door leje van det eigeste Veldeke. Wo se zóws moge verwachte det dao de Veldekesjpelling hoeëg wurty gehaoje, zeen nuuj sjpellingregels neet vanne lóch.

Óm dao aevel 'n bietje besjlage mit óm te kinne gaon, mós se al gaw 'n paar jaor taalweitesjappe hóbbe gesjtudeerdj en nog erger, 'n hieël leger oeërartse bezóch hóbbe óm de oeëre te laote oetsjpuite en te laote sjpitse. In 't ieëste hoofsjtök van dit book probeer ich 't eint en anger te verduutsje.

Ós taal is riek aan lokaal versjille. Negenendertig deile, mieër es tieëndoezendj bladzieje têltj 't complete Waardebook vanne Limburgse Dialecte (5).

4. Urlings G. *Vis-à-vis. De Limburger*, 7 mieërt 2016.

5. *Diverse auteurs. Woordenboek van de Limburgse dialecten. Groningen, Gopher Publishers; Assen, van Gorcum, mieërdere jaore.*

Viefenvieërtig jaor haet 'n ganse kud gelieërdje luuj gewèrk óm idder wäördje det in ós taalgebied oeëts te huuëre is gewaes, bie ein te zeumere.

Vergeliektj 't Mesjtreeschs ins mit 't Venloos of Kirchrads. Of loestertj 'ns nao versjille in plaatse die get dunder bie ein ligke.

In Remunj zègke ze '*sjoon*', '*sjnee*' en '*beunke*', terwiel v'r 't in Lin euver '*sjoëen*', '*sjnieë*' en '*buuënke*' höbbe. Prachtig, mer al die versjille sjrieëve óm dudelike aafspraakke. V'r sjpraeke den waal 'n erkindje sjtreektaal, mer höbbe gèn idee wie v'r die veur iddere Limburger laesbaar op papier kriege.

Ónger de kop '*druimentaere*' sjreef ich bekans twelf jaor idder waek 'ne column inne gezèt. Ich deej det in 't Lins mit hie en dao 'n sjpäärke det is blieve hange van tieën jaor wone in Zitterd.

Ich kreeg oeëts 'n e-pöske van 'ne troewe laezer oet Ech dae 'n officieel Veldeke-diploma '*Limburgs sjrieve*' oppe tes hej. "*Doe sjriefs den bès waal koddige sjtökskes*", leet hae mich wete, "*mer doe mós dich ieës 'ns fatsoenlik Limburgs lieëre sjrieve*".

Neet lang daonao kreeg ich weer e-pos, noe oet 't Wieërtse landj. 't Kós 'n kopie zeen vanne brief oet Ech. Ouch mit 'n officieel Veldeke-diploma oppe tes, goof d'r mich de goje raod 'ns 'ne cursus Limburgs sjrieve te gaon volge. 't Zów neet te laeze zeen, mien gebragkel.

Ich höb 't mer euver mich haer laote kómme (6). V'r blieve mer aanhóddele. Waem bön ich óm windj in te blaoze?

Op de vraog: '*Limburgs: wie sjriefs se det?*', kreeg ich oeëts 'ns 't sjnugger antjwaord: '*L - i - m - b - u - r - g - s*'.

Daomit zów die vraog mit ach letters beantjwaordj kinne zeen. Zoeë mekkelik höb ich d'r mich aevel neet vanaaf wille make.

De titel van dit book is: '*Limburgs: wie sjriefs se det?*' Door 't hieël book haer wurtj in bekans alles dudelik det d'r 'n groeëte behoefte is aan 'n systeem óm neet allein det waat in 't Limburgs gezagdj wurtj, mekkelik op papier te kriege, mer det onnag 'ns veur idderein mekkelik laesbaar en dus toegankelik te make.

Ich höb geprobeerdj d'r 'n laesbaar book van te make. Neet allein laesbaar waat de inhoud betref. Es se jaore columns sjriefs, höbs se dich 'ne sjtiel aangewindj wo se mer lestig los van kums.

Ich höb dit book probere te sjrieve inne sjtiel van mijn waekelikse sjrierieverieje.

Dit book is aevel veural laesbaar ómdet door 't book haer 'n sjpelling gebroek is die mit 'n minimaal aantal sjriefteikes idder Limburgs dialec op papier zów mótte kinne kriege. Wo ich aafwiek van dees gebroekdje sjpelling, is 't ómdet 'n gesjreve teks toet oppe letter geciteerdj wurtj.

6. *Sjure J. Druimentaere: Sjpellentaere. De Limburger, 12 september 2008.*

In bladzie 43 van dit boek wurtj die sjpelling veurgesjtèldj. Ze volgtj toet oppe letter de regels van de Spelling 2003 veur de Limburgse dialecte (7).

't Raad is neet opnuuj oetgevónje. D'r is nieks gedaon det afwiek vanne regels die dao besjreve sjtaon, 't is allein allemaol get mekkeliker gemaak.

Tèl ich in die veurgesjtèldje sjpelling alle klinkers en klinkercombinaties (wie beveurbeeldj 'ui' en 'ou') op bie de mitklinkers en mitklinkercombinaties (wie beveurbeeldj 'ch' en 'ng'), den kóm ich aan 53. 't Is den waal 'n bietje mieër es de 51 van 't *'Limbu'*, mer toch, allemaol sjtökke baeter te behappe es d'n doolhaof aan teikes die v'r noe meine nuuëdig te höbbe óm Limburgs te sjrieve.

Drie-envieftig, 't liek hieël get, mer d'r is nieks nuuj ónger de zón. De meiste van die teikes zeen bekindj bie idderein dae hie oeëts laeze en sjrieve haet gelieërdj.

Mit de sjpelling die in dit boek wurtj veurgesjtèldj, mótte laezers en sjrievers zich alles bie ein waalgetèldj zès nuuj teikes eige make. Wiejer is 't belangriek te wete det, es ze veur 'n bepaoldj dialect nueëdig zeen, naosjlaeg altied waere aangegaeve mit 'n 'è'. In hoofsjtök 2 kóm ich dao oetgebrèdj op trök.

Veur de res is 't veur sjrievers van belang det ze zich geweun bie alles haoje aan waat oppe leger sjoëël is aangeliërdj wie 't Nederlands sjrieve óngere knie wórt aangebrach. Zoeë is 't veur de beuigdje laezers, die zich det alles oppe eigeste leger sjoëël eige höbbe gemaak, mekkelik óm ouch Limburgs te kinne laeze.

De zès nuuj teikes die nuuëdig zeen, kómme ein-op-ein euverein mit de zès teikes die nuuëdig zeen óm beveurbeeldj 't Zittesj te sjrieve. In 't *Gruin Buikske van 't Zittesj'* zeen volges de samesjtèllers dees eigeste zès teikes nuuëdig óm 'n officieel sjpelling van 't dialect van Zitterd meugelik te make (8).

De sjpelling veur alle Limburgse dialecte op bladzie 43 in dit boek en d'n oetlèk daovan in de res van hoofsjtök 2 zal hie of dao óngetwiefeldj hieël get aoep zenuwe rake mer och, aaf en toe mót 'ns windj in geblaoze waere. D'r is nog noeëts 'n sjpellinghervorming gewaes wo nemes van oppe kas is geklómme.

Wiewaal de titel 't duit vermoede, is dit boek gèn sjpellinggids. D'r wurtj den waal in hoofsjtök 2 'n sjpelling veurgesjtèldj die 't meugelik maak óm in iddere oethook van ós provincie Limburgs te sjrieve, en in det eigeste hoofsjtök waere get aanvullendje regels besjreve óm det sjrieve zoeë mekkelik meugelik euver de bühne of oet de pen te kriege, 't grótste deil van dit boek besjrief de ervaringe van emes mit 'n oet de handj geloupe leefdje veur zien taal.

Mer ouch van emes mit respec veur zien taal. 't Respec veur 'n taal die 't verdeenjt óm ouch in gesjreve vorm veur 'n zoeë groeët wie meugelik publiek

7. Bakkes P, Crompvoets H, Notten J, Walraven F. *Spelling 2003 voor de Limburgse dialecten. Raod veur 't Limburgs, 2003.*

8. Walraven F, Hilken P, Canton F, Clercx H, Kalkhoven E, Bovendeaard H, Durlinger M, Könings J, Maessen E, van der Staay B, Thijssen M. *'t Gruin Buikske van 't Zittesj. Opplabbeek, Drukkerij Paesen, 2015.*

toegankelijk te zien. In idder geval toegankelijk veur idderein dae zich die taal nog dageliks inne móndj numtj. Es ich get in 't Limburgs sjrief, den doon ich det veur laezers die Limburgs kinne kalle. Es ich 'n gróttter publiek wil bereike, sjrief ich in 't Nederlands of in 't Ingels.

Mien leefdje veur de taal mótt oeëts, neet zoeë hieël lang nao 't ieëste laevesleech zeen begósj. Mien ieëste veurzichtige wáördjes mótte get hóbbe aangewakkerdj waat noeëts mieër is gedouf. De echte aolie op det sjmeulendj vuurke aevel woor 't aansjuve inne sjoëllbenk van de Lieërgank Limburgs. 'ne Officiële cursus Limburgs op HBO-niveau mit subsidie vanne Provincie, dae op 1 december 2003 van sjtart ging.

'ne Lieërgank mit aandach veur, ich citeer waat op 't behaoldje getuugsjrijf sjtuit vermeldj: algemeen taalkunde, dialectologie, grammatica, dialektgeografie, sociodialectologie, historie vanne taal, taalbeleid, taalpolitiek, vakdidaktiek, literatuurgesjiedenis en waardering van literair werke.

Dees inleëing kin neet baeter aafgeslaote waere es mit 'n oetsjpraok van de Duitse taal- en letterkundige Jacob Grimm (1785-1863). Hae is nog ummer bie jónk en aod bekindj es de aodste van die tweeë vanne sjprookjes (9).

"Die art und weise wie wir unsere sprache mit buchstaben schreiben, dies köstliche mittel das fliegende wort zu fassen, zu verbreiten und ihm dauer zu sichern, musz allen völkern eine der wichtigsten angelegenheiten sein, und die freude, welche eine vollkommene schrift gewährt, trägt wesentlich dazu bei den stolz auf die heimische sprache zu erhöhen und ihre ausbildung zu fördern".

Dees oetsjpraok sjtuit neet veur nieks oppe ieëste bladzie van 'n lievig bookwerk oet 1865 wo-in de gróndjbeginsele vanne sjpelling van de 'Nederlandsche' taal zeen opgeteikendj en vasgelagdj (10).

Ich haop det g'r uch dit book mit plezeer inne henj gaotj numme en 't zelfdje mit eur pen gaotj doon es g'r meugelik 't eint en anger op höbtj kinne sjtaeke van dit: *'Limburgs: wie sjriefs se det?'*

Lin, vreug in 2017,

9. Grimm J, Grimm W. *Kinder- und Hausmärchen*. Berlin: Realschulbuchhandlung. 1. Auflage 1812/15, Band 1 / Band 2.

10. Te Winkel LA. *Grondbeginsele der Nederlandsche spelling: regeling der spelling voor het woordenboek der Nederlandsche taal*. Leiden: D. Noothoven van Goor, 1865.